

РОЗДІЛ 1

ТЕОРІЯ ТА ІСТОРІЯ ДЕРЖАВИ І ПРАВА; ІСТОРІЯ ПОЛІТИЧНИХ І ПРАВОВИХ УЧЕНЬ

УДК 343.2

DOI <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2023-10/1>

РІВЕНЬ ТАКТИЧНОЇ ГРАМОТНОСТІ ПРАЦІВНИКІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ, ЯКІ ВИКОНУЮТЬ СЛУЖБОВО-БОЙОВІ ЗАВДАННЯ

GENERAL CHARACTERISTICS AND LEVELS OF TACTICAL LITERACY OF THE PERSONNEL OF THE NATIONAL POLICE OF UKRAINE, WHO ARE INVOLVED IN PERFORMING SERVICE AND COMBAT TASKS

Гіденко Є.С., капітан поліції,
старший викладач кафедри тактико-спеціальної підготовки
Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ

Ця стаття докладно розглядає найсуттєвіші аспекти ефективної комунікації та комплексну підготовку поліцейських до виконання їхніх професійних обов'язків. Виділяється критичне значення ефективної комунікації для поліцейських, які повинні взаємодіяти з різними громадами у різних сценаріях. Особливу увагу приділяється важливості володіння мовами національних меншин, що сприяє поліпшенню комунікації та підвищенню рівня довіри. Стаття акцентує увагу на фізичній підготовці поліцейських задля виконання своїх професійних обов'язків та вміння водіння транспортними засобами, необхідних для готовності поліцейських до негайних реакцій на надзвичайні ситуації які можуть виникати у зв'язку із ситуацією в країні, включаючи важкі погодні умови та високі швидкі переслідування. Також визначається важливість самозахисту та розсудливого використання сили в рамках закону як фундаментального аспекту правопорядку. Поліцейські повинні бути готові приймати тактичні рішення в стресових ситуаціях, вимагаючи не тільки обдуманого та стратегічного підходу, але й такого який допоміг би запобігти тяжких наслідків. Стаття підкреслює важливу роль навчання та практики в підготовці поліцейських до цих викликів, з особливим акцентом на навчальному тренуванні на місці служби як комфортній формі навчання, особливо для тих, хто має велике робоче навантаження. Наголошується необхідність постійної освіти для поліцейських, оскільки вона не тільки відіграє ключову роль у збереженні їхньої професійної компетентності та ефективності в системі національної поліції, але й формує особу яка готова допомагати громадянам нашої держави. В заключенні статті акцентується на необхідності систематичної підготовки та розвитку навичок для забезпечення ефективної роботи поліцейських і загальної безпеки громадян у всіх аспектах їхнього життя.

Ключові слова: комунікація, підготовка поліцейських, мовні навички, фізична підготовка, самозахист, тактичні рішення, навчання, безпека громадян, професійна компетентність, поліцейська служба, ефективність, стресові ситуації, навчання на місці служби, безперервна освіта, правопорядок.

This article thoroughly explores the vital aspects of effective communication and the comprehensive training required for police officers to carry out their professional duties. It emphasizes the critical role of communication in the daily tasks of police officers, who must interact with diverse communities in various scenarios. Notably, when dealing with communities composed of national minorities, proficiency in the languages of these minorities is essential to facilitate communication and foster trust. The author emphasizes the critical importance for police officers to possess a diverse set of skills to navigate various situations that may arise during their service. These diverse skills form the foundation of a police officer's work. The article underscores the importance of physical fitness and proficient driving skills for police officers to be ready for rapid responses to emergency situations, including adverse weather conditions and high-speed pursuits. Additionally, it highlights the significance of self-defense techniques and the judicious use of force, all within the boundaries of the law, as a fundamental aspect of law enforcement. Police officers must also be prepared to make tactical decisions in high-stress situations, demanding a thoughtful and strategic approach. The article emphasizes the critical role of training and practice in preparing police officers for these challenges, with a specific focus on on-site training as a comfortable and effective learning format, particularly for those with high workloads. The necessity of continuous education for police officers is also stressed, as it plays a pivotal role in maintaining their professional competence and effectiveness within the National Police. In conclusion, the article underscores the need for systematic preparation and skill development to ensure the efficiency and safety of citizens in all aspects of their lives.

Key words: communication, police training, language skills, physical fitness, self-defense, tactical decisions, education, citizen safety, professional competence, law enforcement, effectiveness, stressful situations, on-site training, continuous education, public order.

Постановка проблеми. В рамках вивчення курсу тактико-спеціальної підготовки слід звертати увагу на вивчення алгоритму дій в критичних ситуаціях виконання службово-бойових завдань. Переважну більшість працівників поліції готують в закладах вищої освіти зі специфічними умовами навчання, дещо менше поліцейських атестуються на базі Академії поліції, які є складовими того чи іншого закладу вищої освіти. Зважаючи на це, в рамках професійного навчання закладено цикл підготовки працівників поліції до дій в екстремальних ситуаціях, що є обов'язковою вимогою в рамках професійної придатності. Зважаючи на це, ми вирішили в рамках даного дослідження звернути увагу на шляхи удосконалення підготовки поліцейських до дій в екстремальних ситуаціях під час виконання службово-

бойових завдань. В умовах воєнного стану питання оперативного прийняття рішень та формування моделі дій в екстремальних ситуаціях набуло неабиякої актуальності, оскільки працівники поліції залучаються до несення служби на блокпостах, фільтраційних заходів на деокупованих територіях та інших завдань, які є необхідними для відбиття збройної агресії країни-агресора.

Аналіз останніх досліджень та публікацій, в яких висвітлено проблематику зазначеної тематики. Серед дослідників даного питання слід використати О.Г. Комісаров, С.М. Балабан, С.В. Белай, В.Я. Покайчук тощо, які в різних ракурсах висвітлюють питання забезпечення особистої безпеки та алгоритмів дій в критичних ситуаціях для поліцейських.

Метою статті є формування загальної характеристики та дослідження рівнів тактичної грамотності особового складу підрозділів Національної поліції України, які залучаються до виконання службово-бойових завдань.

Виклад основного матеріалу дослідження. Підготовка поліцейських до виконання службово-бойових завдань та вивчення особливостей застосування алгоритму дій, визначеному на методичному рівні здійснюється в системі професійного навчання, також не слід випускати проведення спеціальних занять, до яких можна віднести оперативно-тактичні, тактико-спеціальні, командно-штабні навчання, штабні тренування, практичні тренування тощо. Зважаючи на це, вбачається широкий спектр різноманітних навчальних заходів, до яких звертаються в рамках підготовки поліцейських. Питання діяльності в особливих умовах, управління органами і підрозділами Національної поліції за таких умов вивчаються у вищих навчальних закладах із специфічними умовами навчання (курси спеціальної тактики або тактико-спеціальної підготовки, основи управління органами Національної поліції). Ці питання включаються до навчальних планів підготовки, підвищення кваліфікації, перепідготовки, стажування, службової підготовки за місцем служби, а також вивчаються самостійно.

Серед програм підготовки до дій в екстремальних ситуаціях на теоретичному рівні виокремлюють такі основні форми підготовки особового складу до дій в екстремальних ситуаціях:

- групи бойового порядку й оперативного шиккування – тактико-спеціальні навчання й тренування;
- апарати управління – командно-штабні навчання (проводяться в диференційованих формах із акцентом на удосконалення управлінських навичок та прийомів);
- апарати управління і особового складу груп бойового порядку (оперативне шиккування) – оперативно-тактичні і тактико-спеціальні навчання [1, с. 156–157].

Зважаючи на результати проведення даних видів занять визначається проблематика професійної підготовки, прогалини в знаннях поліцейських та перелік основних алгоритмів дій під час виконання службово-бойових завдань. Також серед основних завдань оперативно-тактичних і тактико-спеціальних занять можна виокремити заходи щодо подальшого підвищення готовності сил і засобів до дій у спеціальних операціях. Із вищенаведених аргументів можна вивести твердження про те, що в системі підготовки особового складу використовуються всі існуючі організаційні форми і види занять, методи навчання, які сформовані та популяризовані сучасною наукою про основи тактико-спеціальних знань.

Також слід наголосити на тому, що в системі підготовки звертаються до різноманітних форм підготовки, зокрема навчальні тренування за місцем служби, що є найбільш комфортним, на нашу думку, оскільки в переважній більшості випадків працівнику складно прибути у визначене місце у визначений час у зв'язку зі значним робочим навантаженням. Зважаючи на необхідність удосконалення навичок професійної майстерності, працівники підрозділів професійного навчання часто звертаються до даної форми освітнього процесу. Безперервна освіта поліцейських є важливою складовою їх діяльності та одним з головних векторів у роботі Національної поліції, оскільки виконання положень чинного законодавства та організація контролю за дотриманням правопорядку ґрунтується на володінні необхідними знаннями і навичками самих поліцейських, які можуть на достатньому рівні забезпечити і виконати непросту роботу. Особливо актуальним дане питання стало в умовах воєнного стану, коли працівники поліції залучаються до несення служби на блокпостах, та інших охоронюваних об'єктах, які можуть стати предметом нападів диверсійних груп або до їх території можуть потрапити пересічні громадяни. В даних ситуаціях

рівень професійності працівника поліції однаково важливий, адже він повинен чітко знати і розуміти власний сценарій дій в ситуації, яка склалася, бути готовим до діалогу або застосування вогнепальної зброї тощо. Саме для цього і підвищується якість безперервної освіти поліцейських підрозділами професійного навчання, зокрема під час виконання ними службово-бойових завдань. Також звертаються до такої форми навчання як навчальні збори, що передбачає підвищення кваліфікації поліцейських на базі тренінгового центру або закладу. Ми вважаємо за доцільне підкреслити значущість проведення навчальних зборів, оскільки навчання на базі тренінгового центру передбачається наявність матеріально-технічної бази, що значно полегшує напрацювання слухачами необхідних навичок та умінь. В умовах виконання службових обов'язків працівники значно краще приймають рішення в критичних ситуаціях, оскільки на базі тренінгового центру для слухачів створюють можливості тренування в реальних умовах тощо. Популяризується в рамках підготовки самостійне навчання поліцейського, адже робота в поліції передбачає засвоєння працівником необхідних знань і умінь у векторі своєї спеціалізації. Робота в розрізі територіального підрозділу передбачає виконання багатьох мультифункціональних завдань, іноді одночасно. Зважаючи на це, працівник повинен бути готовим до цього, щоб вчасно, якісно і в повному обсязі виконати завдання [1, с. 57–59].

Основними видами проведення занять у системі службової підготовки є:

- лекція – вид навчального заняття, під час якого здійснюється орієнтовне ознайомлення особового складу навчальної групи з ключовими елементами предмета вивчення;
- семінар – вид навчального заняття, під час якого здійснюється обговорення особовим складом навчальної групи попередньо визначеної теми;
- практичне заняття – вид навчального заняття, під час якого особовим складом навчальної групи засвоюються теоретичні положення попередньо вивченого навчального матеріалу шляхом виконання відповідних модельованих завдань;
- контрольно-перевірочне заняття – вид навчального заняття, під час якого здійснюється перевірка рівня знань, умінь та навичок особового складу навчальної групи за тематикою, що вивчається [2].

Знання і розуміння рівнів тактичної грамотності поліцейських є запорукою виконання завдань на належному рівні. Це стосується відпрацювання різноманітних моделей поведінки за участі різних категорій населення.

Початкова підготовка поліцейських має включати навчання професійним навичкам. Високі професійні навички дозволяють співробітникам поліції громадської безпеки протистояти та впевненіше реагувати на типові виклики та ситуації, послідовно застосовуючи перевірені на практиці методи. Ці навички також готують їх до оптимального способу дій в умовах надзвичайних та нестандартних ситуацій.

Для виконання своїх професійних обов'язків поліція громадської безпеки має удосконалити набір основних професійних навичок. До них належать: використання поліцейської техніки, навички спілкування та комунікації, а також знання заходів безпеки при поводженні зі зброєю.

Як і всі інші органи державного управління, правоохоронні служби у своїй поточній повсякденній діяльності все активніше впроваджують інформаційні технології, включаючи, але не обмежуючись ними, складання звітів або опрацювання іншої поліцейської документації, обслуговування різних поліцейських баз даних, архівів, а також використання Інтернету з питань, пов'язаних із виконанням професійних обов'язків [3].

Використання сучасних технологій вимагає від поліцейської служби загалом, і співробітників поліції

громадської безпеки зокрема, володіння не лише основами комп'ютерної техніки, а й знання спеціального програмного забезпечення та інших програм, які застосовуються у державній поліцейській службі.

Ефективна комунікація є альфою та омегою поліцейської служби, чи то спілкування в письмовій, усній, неформальній чи офіційній формі, у вигляді внутрішніх чи зовнішніх контактів. Розуміння інших людей, передача та отримання вербальних і невербальних повідомлень, а також знання інших культур потребують неупередженого погляду та готовності вчитися. Хороші навички спілкування необхідні для «наведення мостів» між людьми та подолання культурних бар'єрів.

Найчастіше під час виконання своїх професійних завдань та здійснення службових функцій співробітники поліції громадської безпеки діють у громадах з національними меншинами, тобто у багатомовному середовищі. Відповідно, співробітники поліції повинні враховувати необхідність використання мов національних меншин.

Певний рівень володіння мовами національних меншин може суттєво допомогти співробітникам поліції у подоланні культурних та комунікаційних бар'єрів під час спілкування з представниками національних меншин. Це, у свою чергу, може сприяти як кращому обслуговуванню поліцією спільнот національних меншин, так і ефективнішій роботі з профілактики та розкриття злочинів.

Радіозв'язок все ще залишається головним видом зв'язку в поліцейських підрозділах. Кожен співробітник поліції повинен добре розумітися на всіх аспектах використання радіообладнання. Поліцейський радіозв'язок включає спеціальну кодовану систему термінів з метою забезпечення її таємності [4, с. 55].

Співробітники поліції повинні бути достатньо мобільними, щоб швидко реагувати на отриману інформацію, включаючи виклики по телефону, звернення, оперативну інформацію, погрози або події. У зв'язку з цим вони мають вільно володіти технікою керування поліцейським автомобілем, у тому числі в таких екстремальних ситуаціях, як несприятливі погодні умови або маневрування на високих швидкостях під час переслідування правопорушників.

У зв'язку з характером професійної діяльності, співробітники поліції часто схильні до впливу надзвичайних подій або стресових ситуацій, які можуть негативно позначатися на їхній роботі та особистому житті. Вони повинні навчитися стратегії прийняття рішень у стресових ситуаціях і водночас вміти ефективно керувати своїм станом під впливом стресу.

Ефективна та функціональна фізична підготовка є суттєвою частиною правоохоронної діяльності. У цьому плані є необхідними три аспекти підготовки слухачів до виконання їхніх повсякденних обов'язків з охорони громадської безпеки: загальна фізична підготовка; спортивне тренування; самооборона.

Провідною функцією поліції є підтримка законності та порядку. Співробітники поліції мають право та обов'язок захищати себе та інших, застосовуючи силу лише у разі потреби, у розумних межах та пропорційно очікуваній загрозі. Відповідно до закону, у демократичному суспільстві співробітники поліції несуть відповідальність за застосування сили. У цьому розділі розглядаються психологічні та технічні аспекти самозахисту та захисту інших осіб [5, с. 33–37].

При виконанні своїх повсякденних обов'язків та службово-бойових завдань працівники поліції повинні вміти прогнозувати ситуації ризику і бути спроможними вжити запобіжних заходів, які є результатом здорового осмислення ситуації, що виключає недбалість [6, с. 33–34].

Протягом всієї службової діяльності працівники поліції здійснюють прийняття різних «тактичних» рішень. Тренування та практика основних методів тактичної оборони, вивчення дисциплін тактико-спеціальної підготовки, поряд із набором критеріїв психології виживання, дозволить співробітникам поліції ефективно виконувати свої повсякденні обов'язки та захищати своє життя та життя громадян, за яких вони несуть відповідальність.

Правоохоронна діяльність, як правило, здійснюється без будь-якої небезпеки щодо працівників поліції чи інших громадян. Тим не менш, поліцейські іноді стикаються з особами, які готові застосувати насильство, щоб не бути виявленими або притягнутими до відповідальності. У деяких випадках злочинці, маючи при собі та використовуючи вогнепальну зброю, вбивають поліцейських або завдають їм поранень [7, с. 64–65].

У зв'язку з цим озброєний співробітник поліції повинен знати основні прийоми користування вогнепальною зброєю та поведіння з нею, а також вміти знову набуті контролю над захопленою у нього зброєю. Саме тому виникає необхідність якісного структурування і проведення різних видів занять, які були окреслені нами вище.

Висновки з проведеного дослідження. В рамках зазначеної наукової статті нами проаналізовано різні види підготовки працівників поліції, яка здійснюється з метою формування або вдосконалення поліцейськими необхідних навичок. Під час дослідження нами зазначено чимало пунктів, за якими необхідно готувати кожного поліцейського і звертати на це неабияку увагу. Останнім часом актуальність професійного навчання зростає з огляду на гострі соціально-політичні в Україні, тому Національна поліція повинна визначати за пріоритет підвищення якості підготовки і навчання. Також прагнемо наголосити на заохоченні поліцейських до навчання і тренувань, адже за дефіцитом часу вони часто не мають можливості відвідувати заняття або навчатися чомусь новому. Завданням кожного керівника має стати звернення до виокремлення особистого часу працівникам для проведення тренувань, а в рамках виконання ними службово-бойових завдань – тактико-спеціальних занять.

ЛІТЕРАТУРА

1. Тактико-спеціальна підготовка: навч. посіб. / [О.Г. Комісаров, А.О. Собакарь, Е.Ю. Соболь, О.С. Юнін та ін.]; Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ. Дніпро: ДДУВС, 2017. 277 с.
2. Організація та методика проведення занять в системі службової підготовки: Навчально-методичний посібник/ Укладачі: А.В. Ромін, В.О. Собина, О.В. Єлізаров, Д.В. Дяченко. Х.: НУЦЗУ, 2016. 76 с.
3. Забезпечення охорони праці та особистої безпеки в Національній поліції: навч. посіб. / [В.Г. Грибан, В.А. Глуховеря, Д.Г. Казначев, В.Я. Покайчук та ін.]; Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ. Дніпро: ДДУВС, 2017.
4. Нормативно-правові засади огляду на відкритій місцевості (тактика зближення із озброєним правопорушником, оточення-блокування сховища злочинця) при проведенні пошуку та затримання (озброєного та неозброєного) правопорушника: *Методичні рекомендації* / О.Г. Комісаров, С.М. Балабан, С.В. Белай, В.Я. Покайчук та ін.; Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ. Дніпро: ДДУВС, 2016. 64 с.
5. Найкраща практика початкової поліцейської підготовки – аспекти навчальної програми. *Складено Старшим поліцейським радником Генерального секретаря ОБСЄ*. Серія публікацій ОСВПД. Том 5. ОБСЄ, 2009. 56 с.
6. Гіденко Є.С., Д'ячков М.В. Проблеми здійснення поверхневої перевірки. Інновації науки XXI століття, *LXVI Міжнародна науково-практична інтернет-конференція*. м. Дніпро, 17 травня 2021 року. С. 90–92.
7. Гіденко Є.С., Резніченко К.С. Незаконний обіг вогнепальної зброї – порушення прав та законних інтересів громадян: проблема та шляхи її вирішення в Україні. *Матеріали регіонального круглого столу (ДДУВС, 04.06.2021)*. С. 63–65.